

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. LXXXII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

EPIST. LXXII.

CONTRA delicias, & mollem vitam: itemque otium ignavum. studiis id dedicandum esse: & praesertim Philosophiae, quae munit contra metus, & externa omnia mala, contra ipsam mortem. Frustrà in hanc nos argutus aut Sophismatis armari; & obiter contra facientes. Mortem per se indifferentem esse: sed talem, aut talem, honestam, & contra. Iterumque contra ca-
uillatores. Bona.

DESI iam de te esse sollicitus. Quem, inquis, deorum sponsorem accepisti? eum scilicet qui neminem fallit, animum, recti ac boni amatorem. In tuto pars tui melior est. potest fortuna tibi iniuriam facere: quod ad rem magis pertinet, non timeo ne tu facias tibi. I, quâ cœpisti: & in isto te vitæ habitu compone, placidè, non molliter. Malè tibi esse malo, quàm molliter. Malè nunc sic accipe, quemadmodum à populo solet dici, durè, asperè, laboriosè. Audire solemus sic quorundam vitam laudari, quibus invidetur: *Molliter vivit*. hoc dicunt, malus est. Paullatim enim effeminatur animus, atque in similitudinem otij sui & pigritiæ, in quâ iacet, soluitur. Quid ergo? viro non vel obrigescere satius est? Deinde delicati timent mortem, cui vitam suam fecere similem. Multum interest inter otium, & conditiuum. Quid ergo, inquis, non satius est vel sic iacere, quàm istis officiorum vorticibus volutari? Vtraque res letalis est, & contractio, & torpor. Puto, æquè qui in odoribus iacet mortuus est, quàm qui rapitur vno. Otium sine litteris mors est, & hominis viui sepultura. Quid denique prodest fecerisse, tamquam non trans maria nos sollicitudinum caussæ persequantur? Quæ latebra est, in quam non intret metus mortis? quæ tam munita, & in altum subducta vitæ quies, quam non dolor territet? Quocumque te abdidideris, mala humana circumstrepent. Multa extra sunt, quæ circumueunt nos, quò aut fallant, aut vrgeant: multa intus, quæ etiam in mediâ solitudine exæstuant. Philosophia circumdanda est, inexpugnabilis murus, quem fortuna multis machinis laceffitum non transit. In insuperabili loco stat animus, qui externa deseruit, & arce se suâ vindicat: infra illum omne telum cadit. Non habet, vt putamus, fortuna longas manus: neminem occupat, nisi hærentem sibi. Itaque quantum possumus, ab illâ resiliamus: quod sola præstabit sui naturæque cognitio. Sciat quò iturus sit, vnde ortus: quod illi bonum, quod malum sit: quid petat, quid deuitet: quæ sit illa ratio, quæ appetenda ac fugienda discernat, quâ cupiditatum mansuescit infania, timorum sæuitia compefcitur. Hæc quidam putant ipsos etiam sine philosophiâ repressisse: sed cum securos aliquis casus expertus est, exprimitur sera confessio. Magna verba excidunt, cum tortor poposcit manum, cum mors propius accessit. Possis illi dicere: Facile prouocabas mala absentia: ecce dolor, quem tolerabilem esse dicebas: ecce mors, quam contra multa animosè locutus es: sonant flagella, gladius micat:

Nunc animis opus Aenea, nunc pectore firmo.

Faciet autem illud firmum assidua meditatio: si non verba exercueris, sed animum: si contra mortem te præparaueris: aduersus quam non exhortabitur, nec attollet, qui cauillationibus tibi persuadere tentauerit, mortem malum non esse. Libet enim, Lucilivitorum optime, ridere ineptias Græcas, quas nondum, quamuis mirer, excussi. Zeno noster hac collectione vititur: Nullum malum gloriosum est: mors autem gloriosa est:
mors

EPIST. LXXXII. I. QVI IN ODORIBVS IACET.] Simile hoc prouerbiale, in Theognide: *Ασπλάσσοι δὲ τὰ πνοῖν ὅμοιον ἔραμα θάσσοντι.*

2. INEXPUGNABILIS MVRVS.] Dixi aliquid *Manud. III. Dissert. I.*

3. LACESSITVM NON TRANSIT.] *Meus, non traxit: quod esset, deiecit, euerit.*

4. SINE PHILOSOPHIA REPRESSISSE.] *Nescio an, repperisse, aptius, vt priora omnia complectatur.*

5. QVAMVIS MIRER.] *Imò damnas, non miraris. Legebam olim, quamuis iners. Nunc melius arbitror, litterâ additâ: quamuis mirere. Licet mireris, & iacitus carpas, nondum abiici.*

A mors ergo non est malum. Profecisti. liberatus sum metu: post hæc, non dubitabo porrigere ceruicem. Non vis feuerius loqui, nec morituro risum mouere? Non mehercule facile tibi dixerim, vtrum ineptior fuerit, qui se hac interrogatione iudicauit mortis metum extinguere: an qui hoc tamquam ad rem pertineret, conatus est soluere. Nam & ipse interrogationem contrariam opposuit, ex eo natam, quod mortem inter Indifferentia ponimus, quæ ad id quæ Græci vocant. Nihil, inquit, indifferens gloriosum est: mors autem gloriosum est: ergo mors non indifferens. Hæc interrogatio vides ⁶ vbi obrepit. mors non est gloriosa, sed fortiter mori gloriosum est: & cum dicit, Indifferens nihil gloriosum est: concedo tibi ita, vt dicam, nisi gloriosum esse, nisi circa Indifferentia: ⁷ Indifferentia autem esse dico, nec bona, nec mala, tamquam morbum, dolorem, paupertatem, exsilium, mortem: nihil horum per se gloriosum est, nihil tamen sine his. Laudatur enim non paupertas, sed is quem non submittit, nec incuruat: laudatur non exsilium, ⁸ sed qui hoc non doluit: laudatur non dolor, sed ille quem nihil coegit dolor.

B Nemo mortem laudat, sed eum cui mors antè abstulit animum, quam conturbauit. Omnia ista per se non sunt honesta, nec gloriosa: sed quidquid virtus ex illis adiit, tractauitque, honestum & gloriosum facit. Illa in medio posita sunt: interest, ⁹ vtrum malacia illis an virtus manum admouerit. Mors enim illa, quæ in Catone gloriosa est, in Bruto statim turpis est & erubescenda. ¹⁰ Hic est enim Brutus, qui cum periturus mortis moras quæreret, ¹¹ ad exonerandum ventrem secessit, & euocatus ad mortem, iussuque præbere ceruicem: *Præbebo*, inquit, *ita viuam*. Quæ dementia est fugere, cum retro ire non possis? *Præbebo*, inquit, *ita viuam*. panem adiecit, vel sub Antonio. O hominem dignum, qui vitæ dederetur! Sed, vt cæperam dicere, vides ipsam mortem nec malum esse, nec bonum: Cato illâ honestissime vsus est, turpissime Brutus. Omnis res, quod non habuit decus, virtute additâ sumit. Cubiculum lucidum dicimus: hoc idem obscurissimum est nocte: dies illi lucem infundit, nox eripit. Sic istis quæ à nobis indifferentia ac media dicuntur, diuitiis, viribus, formæ, honoribus, regno: & contra, morti, exsilio, malæ valetudini, doloribus, quæque alia aut minus aut magis pertinuimus: aut malitia, aut virtus dat boni vel mali nomen. Massa per se nec calida, nec frigida est. in fornacem coniecta concaluit: in aquam remissa refrigit. Mors honesta est, per illud quod honestum est: id est virtus, & animus externa contemnens. Est & horum, Lucili, ¹² quæ appellamus Media, grande discrimen. Non enim sic mors indifferens est, quomodo vtrum ¹³ capillos pares habeas, necne: mors inter illa est, quæ mala quidem non sunt, tamen habent mali speciem. Sui amor est, & permanendi conseruandique se infixa voluntas, atque aspernatio dissolutionis: quia videtur multa nobis bona eripere, & nos ex hac cui assueuimus rerum copiâ educere. Illa quoque res morti nos alienat, quod hæc iam nouimus: illa ad quæ transituri sumus, nescimus qualia sint, & horremus ignota. Naturalis præterea tenebrarum metus est, in quas adductura mors creditur. Itaque etiam si

- D 6. VBI OBREPAT.] *Latenter imponat.*
7. INDIFFERENTIA AUTEM ESSE DICO.] *Nos fuisse Manud. II. Dissert. XXII.*
8. SED QVI HOC NON DOLUIT.] *Mens, & quidam hic auctiores: non doluit, quamuis isset: quod & in Pinciam fuit. Lego, quamuis esset.*
9. VTRVM MALACIA ILLIS.] *A Mureto est, & sunt qui defendant. Mihi tamen certum libris credere, qui, malitia, scribunt. Opponit enim Virtuti, & est Græcorum uaria.*
10. HIC EST ENIM BRVTVS.] *Decimus ille Brutus, qui à Mutinâ in Macedoniam fugam intendit, sed perfidiâ hospitis captus in viâ & proditus est.*
11. AD EXONERANDVM VENTREM.] *Seneca hoc fide nititur: nemo alius, quos hodie legimus, im-*

pegit. De Cn. Carbone hoc saltem Valerius lib. I X. cap. XIIII. qui tertio consulatu suo, iussu Pompeij ad supplicium ductus, petijt à militibus demisse, vt sibi aluum alleuiare, priusquam exspiraret, liceret: quod miserimæ lucis vlu diutius frueretur. At idem de nostro hic Bruto: Exiguum & infelix momentum vitæ quanto dedecore emit? Nam à Furio comprehensus, non solum ceruicem gladio subtraxit, verum etiam constantius eam præbere admonitus, ipsis his verbis iurauit: Ita viuam, dabo.

12. QUÆ APPELLAMVS MEDIA, GRANDE DISCRIMEN.] *Executus sum in Manuductione, loco dicto.*

13. CAPILLOS PARES.] *Hoc exemplo sollemniter Stoici utebantur, ex Laertio & Stobæo. Nihil autem interest scilicet, pares an impares habeam.*

etiam si indifferens mors, non tamen inter ea est quæ facile negligi possint: magnâ excitatione durandus est animus, vt conspectum eius accessumque patiatur. Mors contemni debet magis, quàm solet. multa enim de illâ credimus: multorum ingeniis certatum est, ad augendam eius infamiam. Descriptus est carcer infernus, & perpetuâ nocte oppressa regio, in qua ingens ianitor Orci,

*Ossa super recubans antro semesâ cruento,
Æternum latrans exsanguis territat umbras.*

Sed etiam cum persuaseris ista fabulas esse, nec quidquam defunctis superesse quod timeant, subit alius metus. ¹⁴ Æquè enim timent, ne apud inferos sint, quàm ne nusquam. His aduersantibus, quæ nobis infudit longa persuasio, fortiter pati mortem, quid ni gloriosum sit, & inter maxima opera mentis humanæ? quæ numquam ad virtutem exurgeret, si mortem malum esse crediderit: exurgeret, si putabit indifferens esse. Non recipit rerum natura, vt aliquis magno animo accedat ad id quod malum iudicat: pigrè veniet, & cunctanter: non est autem gloriosum, quod ab inuito & tergiuersante fit. nihil facit virtus, quia necesse est. Adiace nunc, quod nihil honestè sit, nisi cui totus animus incubuit atque affuit, cui nullâ parte sui repugnauit. Vbi autem ad malum acceditur, aut peiorum metu fit, aut spe bonorum, ad quæ peruenire tanti sit, deuorata vnus mali patientiâ. Dissident inter se iudicia facientis. Hinc est, quod iubeat proposita perficere: illinc, quod retrahat, & ab re suspectâ ac periculosâ fuget. Igitur in diuersa distrahitur. Si hoc est, perit gloria. Virtus enim concordî animo decreta peragit: non timet quod facit.

*Tu ne cede malis, sed contra audentior ito,
Quàm tua te Fortuna sinet.*

Non ibis audentior, si mala illa esse credideris. Eximendum hoc è pectore est: ¹⁵ alioquin hæsitabit impetum moratura suspicio. trudetur in id, quod inuadendum est. Nostri quidem videri volunt Zenonis interrogationem veram esse, fallacem autem alteram & falsam, quæ illi opponitur. Ego non redigo ista ad legem Dialecticam, & ad illos artificij veteriosissimi nodos: totum genus istud exturbandum iudico, quo circumscripti se qui interrogatur, existimat, & ad confessionem perductus aliud responderet, aliud putat. Pro veritate simplicius agendum est: contra metum fortius. Hæc ipsa quæ voluntur ab illis, ¹⁶ solvere malim & expendere, vt persuadeam, non vt imponam. In aciem educturus exercitum, pro coniugibus ac liberis mortem obiturum, quomodo exhortabitur? Do tibi Fabios, totum Reip. bellum in vnam transferentes domum. Laco-nas tibi ostendo, in ipsis Thermopylarum angustiis positos, nec victoriam sperantes, nec reditum. ille locus illis sepulchrum futurus est. Quemadmodum exhortaris, vt totius gentis ruinam, obiectis corporibus excipiant, & vitâ potius quàm loco cedant? Dices, Quod malum est, gloriosum non est: mors gloriosa est: mors ergo non malum? O efficacem concionem! Quis post hanc dubitet se infestis ingerere mucronibus, & stans mori? At ille Leonidas quàm fortiter illos allocutus est? Sic, inquit, commilitones prandre, tanquam apud inferos cenaturi. Non in ore creuit cibus, non hæsit in faucibus, non elapsus est manibus: alacres illi & ad prandium promiserunt, & ad cenâ. Quid ¹⁷ dux ille Romanus, qui ad occupandum locum milites missos, cum per ingentem hostium exercitum ituri essent, sic allocutus est? Ire commilitones illò necesse est: vnde redire non est necesse. Vides quàm simplex & imperiosa virtus sit. Quem mortalium circumscriptiones vestræ fortiorem facere, quem erectiorem possunt? Frangunt animum, qui numquam minùs contrahendus est, & in minuta ac spinosa cogendus, quàm cum aliquid

14. ÆQUE ENIM TIMENT.] Est solita hysterologia. & vult dictum: Æquè timent, ne nusquam sint (id est, pereant) quàm ne apud inferos.

15. ALIOQVIN HÆSITABIT IMPETVM.] Afsentior Crutero, hebetabit.

16. SOLVERE MALIM ET EXPENDERE.] Imò verò, expendere: & ita illud voluntur intellige-

tur. Dialectici contrahunt & conuolunt, rhetores expandunt.

17. DVX ILLE ROMANVS.] Q. Cæditius opinor, qui cccc. milites duxit in montem, imò in mortem, per medios hostium cuneos. Agellius, & Florus in primo bello Punico, etsi alius aliter virum appellat.

A 18 grande componitur. Non trecētis, sed omnibus mortalibus mortis timor detrahi debet: quomodo illos docebis malum non esse? quomodo opiniones totius æui, quibus protinus infantia imbuitur, euinces? quod auxilium inuenies? Quid dices imbecillitati humanæ? quid dices quo inflammati in media pericula irruant? quâ oratione hunc timendi consensum, quibus ingenij viribus obnixam contra te persuasionem humani generis auertes? verba mihi captiosa componis, & interrogatiunculas nectis. Magnis telis magna portenta feriuntur. Serpentem illam in Africâ struam, & Romanis legionibus bello ipso terribiliorem, frustra sagittis fundisque petierunt. 19 Ne Python quidem vulnerabilis erat, cum ingens magnitudo pro vastitate corporis solida, ferrum, & quidquid humanæ torferant manus, reuiceret. 20 molaribus demum fracta saxis est: & aduersus mortem tu tam minuta iacularis? subulâ leonem excipis? Acuta sunt ista quæ dicis. Nihil est acutius aristâ. quædam inutilia & inefficacia, ipsa subtilitas reddit.

B

EPIST. LXXXIII.

VIVENDVM, vt coram Deo inspectore & arbitro. Adiungit de suâ tunc vitâ, temperantiâ, vigilantia. Iterum (vt priore epistola) contra luxuriosos, & qui minus sermionibus aut cauillis Sapientiam eneruant. Docet ab ipso Zenone, contra Ebrietatem differere. Atqui fortius clariusque agendum: & exemplum prebet, & vitium illud damnat. Bona.

SINGVLOS dies tibi meos, & quidem totos, indicari iubes. Benè de me iudicas, si nihil esse in illis putas, quod abscondam. Sic certè viuendum est, tamquam in conspectu viuamus: sic cogitandum, tamquam aliquis in pectus intimum inspicere possit: & potest. Quid enim prodest ab homine aliquid esse secretum? 1 nihil Deo clusum est. Interest animis nostris, & cogitationibus mediis interuenit. Sic interuenit dico, 2 tamquam aliquando discedat. Faciam ergo quod iubes, & quid agam, & quo ordine, libenter tibi scribam. obseruabo me protinus: & quod est utilissimum, diem meum recognosciam. Hoc nos pessimos facit, quod nemo vitam suam respicit. Quid facturi simus, cogitamus, & id rarè: quid fecerimus, non cogitamus. atqui consilium futuri ex praterito venit. Hodiernus dies solidus est. nemo ex illo quidquam mihi eripuit: totus inter fratrum lectionemque diuisus est. Minimum exercitationi corporis datum: & hoc nomine ago gratias senectuti. non magno mihi constat: cum me moui, lassus sum. Hic autem exercitationis, etiam fortissimis, finis est. 3 Progymnastas meos quæris? vnus mihi sufficit 4 Earinus, puer (vt scis) amabilis: sed mutabitur. Iam aliquem tenerio-

rem

18. GRANDE COMPONITVR.] *Meus*, componit.

D 19. NE PYTHON QUIDEM.] *Meus*, & quidam, Nephitis: ex quo ingeniosè P. Faber, ne Pythonio: quasi dicat, nec Apollo ille, qui Pythonem occidit, hanc laferit. Sed profectò audacius & elatius hoc fit: ac planè Erasmo assentior, ne pilo quidem. Crescit enim oratio, Non sagitte, non fundâ lapides, non pili vehementior iactus potuit, sed tormenta denique occiderunt.

20. MOLARIBVS DEMVM FRACTA.] Quos ballistæ inuorquebant. Valerium vide lib. 1. Orosium, Agellium, Plinium.

EPIST. LXXXIII. I. NIHIL DEO CLVSVM EST.] Efficax & pium dogma! quod Epictetus aliquoties inculcat. vt lib. 1. 1. Dissert. cap. VIII. Dei statuâ aut simulacro præsentem, non ausis tale aliquid facere, qualia facis: ipso autem Deo intrinsecus præsentem, & omnia inspicentem & au-

diente, non vercundaris hæc cogitare, hæc agere, & ignare naturæ tuæ, & Diis infelste? Iterum libro 1. cap. XIV. cum promississet Deum omnia intueri, omnibus adesse, magis quam Solem: tamen, inquit, etiam custodem cuique nostrum addidit, & Genium curatorem. Cum igitur fores obduxeris, & tenebras intus feceris, ne succurrat dicere, Solus sum: non enim es: sed Deus intus est, & Genius noster intus est. quibus quid opus illato lumine, vt videant quid faciatis? Ille autem Genius, est habitans in nobis Deus, vt Seneca hic sentit: etsi de adficiente etiam capias verè.

2. TAMQVAM ALIQVANDO DISCEDAT.] Atqui non discedit: & dictum sic excusat. pro hoc sensu, melius in interrogatione esse ferri.

3. PROGYMNASTAS MEOS.] Habebant priuatum istos, velut Præexercitores, qui docebant & ducebant.

4. EARINVS PVER.] Quasi verus & floridus: & tali